

Postgången på vår landsbygd är efterbliven.

Södermanlands Tidnings 8/6 1932

RATIONALISERINGSKRAV
FRAMFÖRDA.

Reserverad hållning på högre ort
inför utredningsförslag.

STOCKHOLM 8 juni. (Press). Inom Trafiktjänstemännens riksförbund har man ånyo bragt på tal frågan om landsbygdens postförhållanden och förordar en utredning om bästa och billigaste sättet att rationalisera landsbygdens postväsen. Detta skulle åtminstone ha det goda med sig, att man när bättre tider inträda har ett program att följa. Inom denna tjänstemannakår har man under senare år vid upprepade tillfällen tagit till orda för att postverket borde med alla medel söka modernisera och förbättra landsbygdens postanordningar. De moderna kommunikationsmedlen ha revolutionerat trafikförhållandena och postföringen har blivit efter i utvecklingen anses det.

Kommunikationsministern, statsrådet Jeppsson, förklarar med anledning härav på förfrågan av Pressreportage, att han ej för närvarande är beredd uttala sig i spörsmålet, men påpekar, att man under den nuvarande ekonomiska krisen givetvis icke kan forcera lösningen av frågan. Postverkets chef, generaldirektör Örne, säger sig icke heller beredd att yttra sig i saken — han önskar återkomma vid den tidpunkt då stafförslaget för postverket framlägges. Byråchefen Carstensen i generalpoststyrelsens byrå för trafikärenden m. m. erinrar om, att detta är en sak som praktiskt taget är under ständigt övervägande inom generalpoststyrelsen. En kommitté för utredande av hela denna fråga skulle väl knappast motsvara kostnaderna, säger han.

Erik Lindgren

Posthistoria från Memmings och Åkerbo härad i Östergötland

Posthistorisk skriftserie 274

	sid
Norsholm (Memmings härad)	3
Eksund (Norrköpings stad)	6
Linghem (Åkerbo härad)	8
Okna (Memmings härad)	10
Fiskeby (Norrköpings stad)	10
Rystad (Åkerbo härad)	13
Östra Skrukeby (Åkerbo härad)	16
Kimstad (Memmings härad)	17
Skärblacka (Memmings härad)	20
Kneippbaden (Norrköpings stad)	21
Ljusfors (Memmings härad)	23
Vånga (Finspånga läns härad)	24
Klinga (Norrköpings stad)	30
Lillie (Memmings härad)	31
Östra Eneby (Norrköpings stad)	35

Förord

Mellan Linköping och Norrköping finner vi i den gamla judiciella indelningen Åkerbo och Memmings härader. Jag har valt att ägna denna skrift åt dessa. Skriftserien berör i regel enbart landsbygdens postförhållanden. Från denna avgränsning gör jag avsteg i speciella fall, som t ex för poststationer i landsbygdsförsamlingar vilka inkorporerades i städer. I denna skrift rör det sig bland andra om poststationerna Eksund och Fiskeby.

Tyvärr har jag måst avhända mig det grundmaterial som jag haft förmånen att disponera efter min pensionering. På grund av platsbrist vid postregionen i Växjö förvaras det sedan oktober 1995 vid postens centralarkiv i Stockholm. Jag har numera endast möjlighet att i viss mån bearbeta mina grundläggande anteckningar och påbörjade skrifter, som avser Skåne och Östergötland. Jag kan göra detta efter ett uppehåll på ca åtta månader under en period då jag använt det mesta av min tid till att planera och genomföra flyttning till en mindre bostad.

Sedan jag började ägna mig åt posthistorisk forskning på 1970-talet har posten genomgått mycket stora förändringar. Jag tänker därvid inte bara på ändringar i den regionala indelningen som t ex omorganisationer med den interna beteckningen PVO och den följande CRU utan också på vissa ändringar som föregick monopolets formella upphörande 1992 och övergången till bolag 1994. Vid 1992 års ingång genomfördes sålunda en divisionalisering av Posten.

Därigenom ändrades förhållandena bland annat så att det på större orter finns olika chefer för de olika divisionerna. De mindre postkontoren har ingen formell chef utan en eller flera tjänstemän som lyder under chefen för brevel eller chefen för bank- och kassadivisionen på en större ort inom regionen. Med denna förändring har jag funnit det utsiktslöst att försöka få fram namn på dem som i realiteten varit platschefer på de olika postkontoren efter 1990-talets ingång. Även tidigare uppgifter har visat sig svåra att få fram, bland annat på grund av ändrad form för personalbokföring under 1970-talet.

För var och en av postorterna söker jag berätta något om utvecklingen, tillkomsten och avvecklingen och om något av skeendet under deras existensperiod. Så långt det är möjligt med arkivhandlingars hjälp söker jag i första hand berättelser på "gräsrotsnivå". Alla uppgifter är hämtade från handlingar i Postens centralarkiv eller ur Ernst Grapes bok POSTKONTOR OCH POSTMÄSTARE. Om vid något tillfälle annan källa utnyttjas, anger jag det i texten.

Naturligtvis är det inte fråga om att beskriva postens utveckling i sin helhet på de olika orterna. Det blir i stället exempel på händelser av varierande slag som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda. I den mån jag lyckats få fram namn på poststationernas föreståndare och uppgifter om vid vilka tidsperioder de arbetat, har jag lämnat sådana uppgifter konsekvent. För järnvägspoststationer nämner jag dem som formellt hade postansvaret även om själva sysslan överläts på annan i järnvägens tjänst.

Skrifterna i posthistorisk serie tillverkas med hjälp av en ordbehandlare, en kopiator och en ljuslåda för montering, allt av enklaste slag. På grund av att ämnet är så speciellt eller "smalt", som man brukar säga, blir efterfrågan mycket liten. Antalet distribuerade exemplar av varje skrift brukar variera mellan 5 och 15. Någon gång har det hänt att upplagan blivit större. Förlagan förvaras och kan användas för tillverkning av flera exemplar vid eventuellt kommande förfrågningar.

De olika orterna presenteras i den ordning de fått fasta postanstalter, tidsmässigt sett. Ett fåtal poststationer har tillkommit samtidigt. De presenteras inbördes i bokstavsordning. Berättelsen bjuder också på exempel hur järnvägen senare mer eller mindre självklart påverkat poststationsbeståndet.

I mina skrifter har jag hittills försökt ange någorlunda exakt datum för organisationsförändringar och händelser som jag velat belysa. I många fall har sådan precision troligen inte någon betydelse, när det gäller längre tidsperioder. Det finns vissa uppgifter som i extrema fall kan ha betydelse för samlares värdering av frimärken med tydliga datumstämplar. Därför försöker jag vara exakt i fråga om start- och slutdatum för poststationer (postkontor).

Någon gång anger jag poststyrelsens diarienummer för ärenden ur vilka uppgifter kan hämtas om utvecklingen. För dem som önskar fördjupa sig underlättas därmed vidare forskning vid besök på Postens centralarkiv i Stockholm. I citat moderniserar jag stavningen men gör inga ingrepp i texten. Vissa enkla fakta om postens organisation upprepas för att läsaren skall slippa bläddra tillbaka.

Under förberedelserna för avskaffande av kronobrevbäringen hette det bl a i 1873 års riksdagsbeslut att en poststation skulle öppnas i varje socken. Den tillagda brasklappen "om så behövdes" märktes kanske särskilt i Östergötland. Sålunda godkände poststyrelsen inte upprättade förslagskontrakt om ett dussintal poststationer, när det definitiva beslutat om 1875 års nya organisation fattades den 10 december 1874. Senare skulle de flesta av de då "missgynnade" orterna få egna poststationer.

Denna skrift berör bara två poststationer som kom till 1875 på grund av kronobrevbäringsreformen, Rystad och Östra Skrukeby i Åkerbo härad. Båda visade sig vara så olönsamma, att de drogs in redan efter 4½ år, då lantbrevbäring infördes i området.

Växjö i februari 1996

Erik Lindgren

1864-04-01--

Norsholm (Memmings härad)

Den 9 mars 1860 bemyndigade regeringen generalpoststyrelsen att "å lämplige ställen inrätta ett nytt slag av poststationer, vilka äro ämnade att, såsom *speditionskontor*, för mera *avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor eller postexpedition*".

Det kungliga brevet föranledde poststyrelsen att förhöra sig hos länsstyrelserna om behovet av sådana poststationer. Kungörelser från länsstyrelserna lämnade vägen öppen för framställningar om poststationer, framställningar som naturligtvis prövades noga före beslut.

Det kan vara av visst intresse att notera hur generaldirektör Wilhelm Roos angav en orsak till beslutet om poststationer på landsbygden. I sin historiska återblick i verkets första verksamhetsberättelse omtalade han att brevlådor hade uppsatts vid allmänna postvägar med början 1855 under vissa förutsättningar. Ett villkor var att en kommun eller flera korrespondenter på en ort förenade sig om att genom en lämplig person svara för tömning på behöriga tider av brevlådan. Det reglerades genom ett kungligt brev den 9 mars 1855 och av postmedel betalades 15 kr om året för bestyret med brevlådan. Men så skriver Roos följande:

"Då emellertid denna utväg till postutväxlingens underlättande endast i ringa mån av allmänheten anlitats, beslöts år 1860 inrättandet av ett nytt slag poststationer, vilka skulle utgöra en art filialkontor till närmast liggande postkontor eller postexpeditioner".

Innan verkningarna av kungabrevet den 9 mars 1860 var synliga, fanns det i vårt land i stort sett inga andra fasta postanstalter än postkontor, vid denna tidpunkt 175 stycken. Av dessa var 48 postexpeditioner, en benämning som kan skapa problem för dem som inte sysslat med posthistoria. Låt oss kalla även dem för postkontor. De var i praktiken en lägre klass av postkontor. De högsta klasserna var enligt vokabulären postkontor och de lägsta klasserna var postexpeditioner. Båda slagen var med få undantag förlagda till städer.

Samråd mellan poststyrelsen och länsstyrelserna ledde efter hand till att poststationer kom till enligt regeringsbemyndigandet. Men det gick långsamt till en början. En förhållandevis tidig poststation var den som öppnades i Norsholm den 1 april 1864. Det fanns vid det årets ingång bara 137 poststationer i vårt land. Därav var åtskilliga förenade med järnvägsstationer, således av det slag som representeras av bl a Eksund och Linghem i de närmast följande avsnitten.

Slussinspektoren Josef Nikolaus Herman Gredberg daterade den 23 december 1863 det brev som återges starkt förminskat på nästa sida. Som framgår av texten var det flera postintressenter som genom Gredbergs förmedling ville framföra önskemål om en poststation. Handläggningen av ärendet gick ovanligt snabbt och till och med utan att poststyrelsen lät närmast berörda postmästare uttala sig. Ofta var postmästarna i närområdet emot tillkomsten av nya poststationer. Sådana kunde minska deras extrainkomster.

N° 3496. Lrk. den 28 Dec. 1863.

Tid Kongl Genm Poststyrelsen
Stockholm!

1863 d. 28 dec. om: Kungl Poststyrelsen, och samt. M. afsv.
innehåller tillf. öfverflyttad till Norsholm.

V

Öfverstyrelsen af flere post föreståndare
i närheten af Norsholms Kanal Station, tog
jag mig friheten admickligen fråga om det
företaget om en Post Station finge öppnas vid
Norsholms Kanal Station. Norsholm ligger
emellan Staderna Norrköping och Linköping
Köping ungefär 40 i 50 mil från allmänna
Landvägen på Post Diligenserna emellan
afsnannade Städer passera 2-3 gånger
på dagen. Skulle en Post Station tänkas
här jag admickligen till en Prof Löfd
fråga utbringat vid Norsholm då de
Prof som där med ledet kunde aflytta
Post Diligenserna till vägen af de ofran
nämnde Städer.

Norsholms Kanal Station den 23 Dec 1863

[Signature]

I poststyrelsen föredrogs slussinspektorens brev samma dag som det kom. Det föranledde ett brev från poststyrelsen till länsstyrelsen i Linköping. Inte heller länsstyrelsen tycks ha rådgjort med sina underinstanser, t ex berörd kronfogde, utan svarade den 26 januari 1864 "att Konungens Befallningshåvande, för sin del, finner ifrågakälda poststationen vara önskvärd och nyttig för orten ävensom för de å Göta Kanal trafikerande, samt att sökanden Gredberg anses tjänlig och är villig att övertaga befattning såsom poststationsföreståndare vid Norsholm".

Länsstyrelsens brev föredrogs i poststyrelsen den 4 februari 1864, varvid beslöts att poststationen skulle öppnas den 1 april 1864 med Gredberg som föreståndare och att postutväxling med den nya poststationen skulle äga rum med postkontoren i Linköping och Norrköping. Gredbergs årsarvode fastställdes till 200 kr. Den 3 mars informerade poststyrelsen postmästarna i Linköping och Norrköping om beslutet. Om deras reaktioner har jag inte funnit några handlingar, men de har sannolikt inte varit så positiva.

Den 16 oktober 1872 öppnades östra stambanan på den 47 km långa delsträckan mellan Norrköping och Linköping. När Gredberg avgick från sin befattning som poststationsföreståndare, flyttades poststationen från slussen till järnvägsstationen, där stationsinspektör Victor Flentzberg fick ta över ansvaret för postservicen. Hans årsarvode blev 300 kr, höjt till 480 kr genom poststyrelsens beslut den 26 maj 1887. Flentzberg efterträddes med 1889 års ingång av J A Pettersson, som i sin tur följdes den 1 oktober 1895 av Gustaf Wallander. Stationskrivaren Oskar Leopold Netzén tog över ansvaret från april 1901 och vikarierade för Wallander. Denne avled den 1 januari 1911 och Netzén blev ordinarie stationsinspektör.

Med post och järnväg skilda åt blev Hilma Öijer poststationsföreståndare den 1 augusti 1916 och innehade befattningen till 1931 års utgång. Därefter finner vi Edit Salke (f. Öijer) som föreståndare 1932-1944 och Margit Öijer under tiden 1944-1976. Poststationen drogs in med april månads utgång 1986. Den reorganiserades som ett sk postställe, vilket emellertid drogs in efter några år med postadressen Norsholm bibehållen. På grund av den omorganisation som gjordes i anslutning till projektet "Nät 92" lämnades postservicen ut på entreprenad. Det blev således en "post-i-butik" enligt avtal med Norsholms Livs.

NORSHOLM (Tidigare postställe numera enbart ortsadress) RK Nrkp Pa 610 21 NORSHOLM
Utdelningspostkontor: 610 20 KIMSTAD

I postens interna telefonkatalog 1985 fanns denna uppgift om det då nedlagda poststället i Norsholm.

1872-10-16--1963-12-31

Eksund (Norrköpings stad)

I min korta redovisning av tillkomsten av poststationen i Norsholm har jag inte spaltat upp poststationerna i de två huvudgrupper som man kan tala om, nämligen lantpoststationer och järnvägsstationer. Men det finns anledning att göra detta här, då Östergötland genomlöptes av en relativt tidigt tillkommen järnväg. Från den 16 februari 1863 tillämpades en överenskommelse mellan Statens Järnvägsbyggnader och postverket, som vid presentationen fick följande lydelse i utdrag:

"Med undantag endast för Södertelje övre station ävensom alla de orter, å vilka finnes postkontor eller postexpedition, bliva vid samtliga Statens järnvägsstationer även inrättade poststationer, vilka i allmänhet och där ej särskilt annorlunda förordnas, förestås av stationsinspektör, stationsmästare eller annan järnvägstjänsteman på stället".

Överenskommelsen hade föregåtts av omfattande skriftväxling och mer eller mindre på prov hade anordningen med förenande av post- och järnvägstjänst redan börjat. Två skånska järnvägsstationer hade öppnats den 15 november 1862 (Osby och Hästveda) och i Västergötland finns flera intressanta exempel. I Vårgårda finner man t ex den absoluta pionjären när det gäller förenade poststationer.

Överenskommelsen mellan postverket och SJ följdes efter hand också av överenskommelser mellan postverket och andra järnvägsföretag. Långt ifrån alla församlingar var med på att järnvägar stakades genom eller intill socknens kyrkby och det finns gott om exempel på att avståndet från kyrkbyn till den närmaste järnvägsstationen blev flera kilometer. Men poststationer i kyrkbyarna låg illa till när det gällde att få behålla poststationen där, sedan tågen började gå. De flesta drogs in och man kan utan överdrift säga, att det hörde till undantagen att kyrkbyn fick ha sin poststation kvar i sådana fall. När järnvägen drogs genom själva kyrkbyn, blev poststationen (oftast med oförändrat namn) flyttad till järnvägsstationen och lantpoststationens föreståndare blev av med sitt arbete i postens tjänst.

Systemet med förenade post- och järnvägsstationer började avvecklas i takt med järnvägsnedläggelserna eller SJ:s obemannning av små stationer. Den 12 maj 1968 gick postverket över till en helt ny transport- och sorteringsorganisation och i snabb takt försvann många förenade post- och järnvägsstationer, så t ex Eksund med 1963 års utgång. Under 1970-talet avvecklades samarbete helt och hållet i vad gäller förenade poststationer.

Den poststation som öppnades i Eksund den 16 oktober 1872 förlades till järnvägsstationen. Delsträckan mellan Norrköping och Linköping togs i bruk för allmän trafik samma dag. Under hela existensperioden för Eksunds poststation låg den i järnvägsstationen. Det var järnvägens personal som ansvarade för postservicen hela tiden, nämligen Johan A Carlberg (1872-1886), Per A Ölin (1886-1892), C A Eén (1892-1900), Johan A Tiderman (1900-1912), Wilhelm Grahn (1912-1915), Axel Ahlberg (1915-1917), Petter Carlsson (1917-1921), Carl F Ström (1921-1939), Oskar L Johansson (1939-1940), Irma Ahlstrom (1940-1943) och Dagny Nilsson (1944-1963).

Rörelsen vid poststationen var liten och flera gånger fördes dess indragning på tal. Sålunda skrev postdirektör Adolf Malmgren den 12 juni 1912 till postmästaren i Norrköping och begärde yttranden från föreståndarna för poststationerna i Eksund och Fiskeby *"huruvida icke poststationen i Eksund skulle kunna utan nämnvärd olägenhet indragas"*. Postdirektören betonade, att avståndet mellan Eksund och Fiskeby var blott 3 kilometer.

Från Fiskeby svarade poststationsföreståndaren att det inte fanns någon gång- eller körväg mellan Eksund och Fiskeby och att särskild gångbiljett måste lösas av dem som ville färdas på järnvägen. Valde man detta, skulle passagen över Motala ström visa sig svår. Om poststationen i Eksund skulle dras in, menade stationsföreståndaren i Fiskeby, att kunderna hellre borde hänvisas till poststationen i Kneippbaden (inrättad den 1 januari 1901) än till Fiskeby. Albert Tiderman, som var poststationsföreståndare i Eksund, ville naturligtvis motsätta sig poststationens påtänkta indragning. Han pekade bland annat på följande:

"Den nedgång i poströrelsen som de senaste åren utvisar, har berott av omständigheter, som sannolikt skola i en snar framtid komma att ändras till det bättre. Så t ex torde pastorsexpeditionen komma att återflyttas till Eksund, likaså kronolänsmanskontoret under halva året, april - september.

Stationens järnvägstrafik är ock i jämnt stigande. Vid stationen och i dess närhet är ett flertal villor uppförda, dels ägda och dels förhyrda under sommartiden av norrköpingsbor för vilka saknaden av en postanstalt på platsen säkerligen skulle bliva ganska kännbar och i mycket hög grad uppväcka missnöje".

Postmästaren i Norrköping förordade däremot indragning av poststationen i Eksund efter att ha lämnat bl a följande motivering. *"Pastor och kommunalordföranden hava sin post dels på Kneippbaden och dels på Fiskeby; länsmanen är boende i Norrköping men vistas under sommaren vid Eksund. De som bo längst bort från Eksunds station åt Klinga-hållet, torde redan anläta Klinga poststation. De åter, som endast under sommaren vistas i Eksund, äro väl nästan undantagslöst norrköpingsbor, vilka dagligen eller nästan dagligen resa mellan de båda platserna och för vilka behovet av poststationen därför näppeligen kan sägas vara synnerligen avsevärt".*

Sedan postdirektören fått dessa uppgifter tillsammans med uppgifter från annat håll beträffande de indragningshotade poststationerna i Blägdga och Fårhult, redovisade han ärendet till poststyrelsen den 12 juli 1912. För Eksunds del påvisade han att uppbörden under 1911 varit kr 280:98 medan arvoden, biträdesanslag och provisionsersättning till poststationsföreståndaren hade uppgått till 500 kr. Ändå motiverade postdirektören poststationens bibehållande med följande ord:

Med hänsyn till vad de båda poststationsföreståndarna anfört, och då, efter vad jag förspört, nuvarande poststationsföreståndaren i Eksund Johan Albert Tiderman inom den närmaste tiden torde komma att avgå ur järnvägens tjänst, varvid nu utgående ersättningsbelopp till poststationsföreståndaren i Eksund skulle kunna väsentligen nedbringas (genom indragning av tilläggsarvodet och möjligen biträdesanslaget), har jag ansett mig ej böra ifrågasätta poststationens i Eksund indragning".

1872-10-16--

Linghem (Åkerbo härad)

Liksom i Eksund öppnades också i Linghem en poststation i järnvägsstationen, när delsträckan Norrköping-Linköping av östra stambanan togs i bruk för allmän trafik den 16 oktober 1872. Förutsättningarna för poststationens fortlevnad var mycket större i Linghem. Trafiken utvecklades så gynnsamt att det efter tre decennier inte gick att förena post- och järnvägsförhållanden. Därför flyttades poststationen till den näraliggande speceriaffären 1918.

Innan dess ansvarade följande järnvägsanställda för postservicen: Carl Ernst Berggren (1872-1878), Peter Sjöqvist (1878-1892) och Fritz Valfrid Sandholm (1892-1897). Det blev därefter några månaders vikariat med stationskarlsförmannen Rudolf Kjellman som ansvarig, innan befattningen övertogs av Johan Alfred Tell från den 1 april 1898. Hans årsarvode var vid tillträdet 420 kr men höjdes vid 1902 års allmänna reglering av arvoden till föreståndare för förenade post- och järnvägsstationer till 480 kr och vidare i etapper, så att han efter motsvarande reglering 1914 hade 600 kr i årsarvode jämte ett biträdesanslag på 360 kr.

När post och järnväg skildes åt 1918 (diarienummer 1 b 1918:2972), blev Johan Alfred Tells dotter Hanna Olga Elisabet Larsson föreståndare för den till affären utflyttade poststationen. Den flyttades vidare till fastigheten med namnet Tellbo 1921, där fru Larsson fortsatte att sköta den ända till 1954. Hon kunde således blicka tillbaka på 40 års ordinarie tjänst i postverket, när hon avgick med 1953 års utgång.

Poststationen förenades därefter åter med järnvägsstationen. Ansvaret vilade under perioden efter på följande järnvägsmän: Sven Harry Claesson (1954-1957), Gustav Algot Karlsson (1958-1963) och Tage Sigfrid Dahlstedt (1963-1966). Nu hade arbetsmängden ökat i så hög grad att poststationen kunde klassas som postexpedition enligt då gällande normer. Detta innebar ny skilsmässa från järnvägen och förändring av chefens status från avtalsanställning till löneplansanställning. Under en tioårsperiod (1966-1976) fanns postexpeditionen kvar i järnvägens byggnad men flyttades den 9 december 1976 till Himnavägen 155. Malin Evaldsson-Unholm hade tillträtt som chef med titeln stationsmästare redan 1966. Titeln byttes genom 1970-talets generella omorganisationer till lokalpostmästare. I februari 1980 tog Elaine Gustafsson över och fick från 1986 års ingång slopa prefixet "lokal" i titeln. Under tiden 1 november 1988 - 28 februari 1989 hölls befattningen vakant och därefter tillträdde Maj-Gun Engström som postmästare. Med ansvar för service till drygt 1800 hushåll har Christer Andersson övertagit postkontoret.

Poststationsföreståndare Ernst Berggren föreslog i ett brev till postinspektören namnändring av poststationen redan den 31 oktober 1876, som framgår av avbildningen på nästa sida. Förslaget skickades vidare till poststyrelsen den 3 november 1876. Postinspektören skrev bl a följande:

"Jag skall dock ödmjukast anhålla att få fästa Kungl. Styrelsens uppmärksamhet därå, att Lindhems station, enligt för mig tillgängliga upplysningar, är belägen i Hannäs socken, och att någon socken med namnet Solfvestad ej finnes, men väl en gästgivaregård i Lindhems närhet.

Om Lindhem skulle benämnas med socknens namn, så skulle man åter få svårighet med Hannäs och Hannas poststationer och Solfvestad har mycken namnlighet med Söfvestad, vadan väl svårigen något av dessa namn torde vara lämpliga".

Poststyrelsen ansåg vid föredragning den 6 november 1876 att ärendet inte borde "föranleda till vidare åtgärd". Detta kan synas egendomligt eftersom åtskilliga namnändringar just beslöts under den tidsperioden. Den stora brådskan under kronobrevbäringsreformen hade medfört komplikationer.

H. den Postinspektör Berggren!

Den titel som jag förinnan er skänkte, att det till Lindhems poststation adresserna till Linghem och till att det villas stort öronmål i postvägen och många gånger ättat. Kommer och jag för person som varit angående brev, som jag många gånger skickat ifrån, om Ni ej kan utverka, att Lindhem kunde ändras till något annat namn t.ex. Solfvestad, hvilket är socknens namn i och alla i den praktiska händelse önskar jag att Ni kan se till att man alltid tänker sig, att det till poststationen skola adresserna till Lindhem, utan skiljning att till Linghem. Efter hafva vi och jag till Lindhems poststation i Hetta gårdshuset, dock ej som så mycket som för. Med störst Höfaktning Ernst Berggren

Okna (Memmings härad)

Närmast efter Eksund på den fortsatta sträckningen av Östra stambanan söder om Norrköping anlades järnvägsstationen med namnet Okna samtidigt som den nya 47 km långa delsträckan fram till Linköping togs i bruk för allmän trafik den 16 oktober 1872. Helt enligt den generella överenskommelsen med styrelsen för Statens Järnvägsbyggnader inrättades en poststation i Okna. Stationsmästaren Johan Reinhold Almquist fick ansvara för samhällets postservice, något som renderade honom ett lönetillskott på 360 kr om året vid sidan om lönen för järnvägsstöromålen.

Efter 20 år lämnade Almquist över till Johan August Samuelsson, som efter bara fem år fick flytta till Lerum 1897. För honom vikarierade under fem veckor Isak Isaksson tills stationsmästaren Albert Hjalmar Lundgren tog över i december 1897. Samma procedur upprepades, när Lundgren slutade med september månads utgång 1910. Kontorsbiträdet Jakob Emanuel Bremer svarade för rulljangsen till den 5 november, då stationsmästaren Axel Wickbom tog över. Åtskilliga andra järnvägsanställda fick svara för både post- och järnvägstrafiken tills poststationen drogs in med maj månads utgång 1959.

Fiskeby (Norrköpings stad)

Det torde ha varit en liten informationsmiss, när järnvägsstationen i Fiskeby öppnades vid östra stambanan den 1 september 1873 utan att en poststation samtidigt inrättades enligt den generella överenskommelse som återges på sid 6 i avsnittet om Eksund. Poststyrelsen fick ingen kännedom om stationens tillkomst förrän det brev ankom den 11 november 1873, vilket reproduceras på nästa sida. Postinspektionen fick brevet på remiss och återsände det till poststyrelsen med bl a följande kommentar:

"Om det än tyckes vara tämligen överflödigt att förlägga en postexpedition ½ mil från en så stor stad som Norrköping, dit ortens korrespondens ju i vanligaste fall med enskilda bud, utan begagnande av postinrättningarna befordras, och endast 1/5 mil från postanstalten i Eksund, som högst obetydligt anlitas, så och då ej nekas kan att vid Fiskeby förefinnes mycket folk och livlig rörelse, varigenom nödigt ansetts att där anlägga en fullständig järnvägsstation, finner sig postinspektionen icke sakna skäl att tillstyrka det en vanlig poststation måtte från nästinstundande års början där få öppnas, varigenom ortens behov av postanstalt torde vara fullt tillräckligt tillgodosett".

Oberoende av denna korrespondens skrev Styrelsen för statens järnvägstrafik den 25 november 1873 för att anmäla "att stationen Fiskeby, belägen vid Östra Stambanan mellan Norrköpings och Eksunds stationer, 0,5 mil från den förra och 0,2 mil från den senare, öppnades den 1 sistlidne september för allmän trafik".

Poststyrelsen bekräftade nu riktigheten i järnvägsstyrelsens förmodan, att man "kunde finna skäl att därstädes anordna poststation" och beslöt att låta öppna denna vid det följande årsskiftet. Startdagen för poststationen i Fiskeby blev sålunda den 1 januari 1874.

W=6368 *Ink. d. 11 novemb. 1873.*
Till Kongl. General Poststyrelsen, Stockholm.

Resultatet till postinspektionen i Västra Stambanan för efterfrågad till Generalpoststyrelsen af uttalande, dervid remissakten återställes. Stockholm den 11 november 1873.
C. a. befattning
C. H. Westman

Om vi understruknade är boende och halva vår verksamhet i grannskapet af Fiskeby järnvägsstation, belägen emellan Östra Fing och Eksund, så vi hos Kongl. General Poststyrelsen ödmjuktligen anhåller, att en postexpedition vid förordade järnvägsstation måtte anordnas från den 1de januari 1874, eller om möjligt detsamma. Den folkrika orten med sin industriella anläggningar har verkligt behof af en sådan postexpedition vid Fiskeby, och vi hoppas förhållande att något afslutade förtes vid vår ödmjuka framställning. Norrköping den 5 November 1873.
i Fiskeby Fabriksbolags namn
Edvard Stenborg

Årsmöte i Fiskeby
den 11/11 1873

Svante Andersson fick från starten ansvaret för posten med 240 kr i årsarvode för denna del av sysslan. Han följdes av följande järnvägsmän: Lars Sjöström (1880-1913). Johan Sandahl (1913-1917) och Nils J Stjernkvist (1917-1919). Rörelsen gick stadigt framåt och år 1918 fördes frågan på tal om att skilja posten från järnvägen (diarienummer 1 b 1918:358). Det blev inte något beslut den gången men redan nästa år togs frågan upp igen (diarienummer 1 b 1919:961). Skilsmässan blev nu verklighet och Hulda Stjernkvist skötte poststationen under de två följande åren, följd av Serine Ahlberg (1922-1941) och Doris Willén (1941-1949).

Närheten till andra postanstalter inom staden ledde till undersökning om poststationens indragning och befattningen hölls vakant 1948-1958. Beslutet blev emellertid den gången men redan nästa år togs frågan upp igen (diarienummer 1 b 1919:961). Skilsmässan blev nu verklighet och Hulda Stjernkvist skötte poststationen under de två följande åren, följd av Serine Ahlberg (1922-1941) och Doris Willén (1941-1949).

Närheten till andra postanstalter inom staden ledde till undersökning om poststationens indragning och befattningen hölls vakant 1948-1958. Beslutet blev emellertid den gången men redan nästa år togs frågan upp igen (diarienummer 1 b 1919:961). Skilsmässan blev nu verklighet och Hulda Stjernkvist skötte poststationen under de två följande åren, följd av Serine Ahlberg (1922-1941) och Doris Willén (1941-1949).

Närheten till andra postanstalter inom staden ledde till undersökning om poststationens indragning och befattningen hölls vakant 1948-1958. Beslutet blev emellertid den gången men redan nästa år togs frågan upp igen (diarienummer 1 b 1919:961). Skilsmässan blev nu verklighet och Hulda Stjernkvist skötte poststationen under de två följande åren, följd av Serine Ahlberg (1922-1941) och Doris Willén (1941-1949).

Närheten till andra postanstalter inom staden ledde till undersökning om poststationens indragning och befattningen hölls vakant 1948-1958. Beslutet blev emellertid den gången men redan nästa år togs frågan upp igen (diarienummer 1 b 1919:961). Skilsmässan blev nu verklighet och Hulda Stjernkvist skötte poststationen under de två följande åren, följd av Serine Ahlberg (1922-1941) och Doris Willén (1941-1949).

Närheten till andra postanstalter inom staden ledde till undersökning om poststationens indragning och befattningen hölls vakant 1948-1958. Beslutet blev emellertid den gången men redan nästa år togs frågan upp igen (diarienummer 1 b 1919:961). Skilsmässan blev nu verklighet och Hulda Stjernkvist skötte poststationen under de två följande åren, följd av Serine Ahlberg (1922-1941) och Doris Willén (1941-1949).

Närheten till andra postanstalter inom staden ledde till undersökning om poststationens indragning och befattningen hölls vakant 1948-1958. Beslutet blev emellertid den gången men redan nästa år togs frågan upp igen (diarienummer 1 b 1919:961). Skilsmässan blev nu verklighet och Hulda Stjernkvist skötte poststationen under de två följande åren, följd av Serine Ahlberg (1922-1941) och Doris Willén (1941-1949).

Närheten till andra postanstalter inom staden ledde till undersökning om poststationens indragning och befattningen hölls vakant 1948-1958. Beslutet blev emellertid den gången men redan nästa år togs frågan upp igen (diarienummer 1 b 1919:961). Skilsmässan blev nu verklighet och Hulda Stjernkvist skötte poststationen under de två följande åren, följd av Serine Ahlberg (1922-1941) och Doris Willén (1941-1949).

1875-01-01--1879-06-30

Rystad (Åkerbo härad)

1860 års regeringsbeslut om poststationer på landsbygden (sid 3, överst) ledde inte till att nya postlinjer kom till. För varje ny linje behövdes ett särskilt regeringsbeslut. Nya poststationer lades därför vid redan befintliga postlinjer. De få poststationerna (ett 50-tal under premiäråret 1861) kunde då bli anknypningspunkter till kronobrevbäringsnätet. Med början 1874 ökade de snabbt.

Enligt en proposition till 1873 års riksdag skulle postverket nämligen inrätta nya postgångar på grund av överenskommelser som hade träffats preliminärt med länsstyrelserna. Därigenom blev den kronobrevbäringsorganisation som dittills funnits som en länk mellan bl a kronofogde, länsmän, häradsförvaldingar och nämndemän inlemmad i det allmänna postnätet. Detta skulle dessutom kompletteras med poststationer, "en i varje socken, om så behövdes".

På tre år, räknat från 1874, ökade antalet poststationer med ca 1300. Ändå kom många socknar att känna sig åsidosatta genom att de inte fick egna poststationer.

Omorganisationen blev dyrbar för postverket. Redan i september 1875 började man undersöka vilka möjligheter till besparing som fanns och i en framställning till regeringen ett år senare sökte poststyrelsen sanktion för att pröva "vilka stationer, som i anseende till synnerligen obetydlig rörelse, böra indragas". Därmed togs det första steget till lantbrevbäring, en nyhet som introducerades 1878. Innan man kom så långt hade några av de minsta poststationerna blivit indragna. Ersättningen blev då i flera fall lösväskor som utväxlades med närmast belägna poststation. Denna tidiga omorganisation baserades på ett besparingscirkulär som poststyrelsen presenterade den 27 september 1875.

En av det 40-tal poststationer, som på grund av det på föregående sida omtalade beslutet om kronobrevbäringsreformen öppnades i Östergötland med 1875 års ingång, förlades till Rystad. Där blev musikdirektör Nils Törnell föreståndare med 150 kr i årsarvode enligt poststyrelsens beslut den 4 januari 1875. Detta beslut fattades senare än besluten för de övriga poststationerna, eftersom Rystad var en plats "där enligt avlåtet telegram från Kungl.Styrelsen någon poststation ej skulle komma till stånd". Så uttryckte postmästare Bengt Carl Bergman det i sitt brev till poststyrelsen den 11 januari 1875, då han begärde ersättning med fem kronor för sin resa till Rystad för att kunna ge Törnell erforderliga instruktioner sent på nyårsaftonen samt "utlämna effekter". De övriga föreståndarna för poststationer inom hans förvaltningsområde hade varit samlade den 30 och 31 december 1874 för gemensam information om vad som gällde.

Man kan tolka Bergmans brev som ett tecken på att Törnell skulle kunna fungera som poststationsföreståndare redan på det nya årets första dag, även om det formella beslutet om poststationen inte togs förrän den 4 januari 1875. Törnells minnesbild 4½ år senare av händelseförloppet vid poststationens tillkomst, upphävande av beslutet samt ett nytt beslut speglas delvis i det citat som återges med början nederst på sid 14.

Det var inte någon större omslutning vid poststationen i Rystad och dess indragning fördes på tal på allvar när man planerade för införande av lantbrevbäring i vårt land. Poststyrelsen skrev den 5 mars 1878 till länsstyrelsen i Linköping med information om dessa planer. Dessa omfattade ersättning av gångposterna på linjerna Linghem - Östra Harg - Rystad och Gistad - Östra Skrukeby med lantbrevbäring. I samband därmed skulle poststationerna i Rystad och Östra Skrukeby dras in.

Kommunalstämman med Rystad behandlade ärendet vid den ordinarie stämman den 27 mars 1878. Efter behandling beslutade stämman meddela Åkerbo härads kronolänsman G A Bergström "att Stämman ansåge lantbrevbäring icke lämpligen och med någon fördel kunna inom socknen inrättas; att stämman med nuvarande postförbindelsen icke vore missbelåten, ehuru postförbindelsen nu icke är på långt när så tillfredsställande som under 1877 och att till följd härav stämman varken kunde eller ville vare sig avgiva det äskade förslaget eller utse någon person till vilken försändelser kunde avlämnas och hos vilken ankomna försändelser finge avhämtas, helst en dylik person icke lär kunna anskaffas mot andra villkor än att socknen försåge honom med lön av omkring 2 à 300 kronor, därtill församlingen ingalunda var villig".

Detta är ett exempel på hur en och annan socken inte kunde acceptera förslaget om lantbrevbäring och inte heller ville svara på frågan om vem som skulle utses till kommunombud. Dettas uppgift var att fungera som förmedlande länk mellan lantbrevbäraren och sockenborna. I Östra Skrukeby avfärdade man inte inviten på detta sätt utan tog skeden i vacker hand, som man säger. Där lämnades efter kommunalstämman den 22 mars 1878 visserligen inte någon namnuppgift på kommunombudet men man preciserade platsen för lantbrevbärarens avlämning av post, nämligen prästgården.

Indragning av poststationen i Rystad och 15 andra poststationer hade diskuterats vid ett sammanträde i Linköping den 1 november 1877 mellan länsstyrelsens och poststyrelsens representanter. Planerna hade sedermera reviderats och det blev under den närmast följande tiden bara fem poststationer som drogs in, nämligen de i Rystad, Svinhult, Vist, Västra Eneby och Östra Skrukeby.

Oavsett protokollet från kommunalstämman i Rystad skrev kronofogden den 25 juni 1878 till länsstyrelsen "att till åstadkommande av minskade utgifter för Postverket på samma gång orternas anspråk på tillräcklig och lätt postförbindelse kan anses uppfyllt" vissa åtgärder och förändringar måtte vidtagas. Till dessa hörde "att Rystad, vars kyrka och prästgård äro belägna endast 0,6 mil från Linköpings postkontor, uteslutes från den postlinje, varav denna ort nu beröres".

Detta innebar således att postföringslinjen Lingham - Östra Harg - Rystad skulle dras in, liksom poststationen i Rystad. När poststationsföreståndare Törnell förstod att det låg allvar i förslaget, skrev han den 7 december 1878 till poststyrelsen och bad att poststationen skulle få vara kvar. Han föreslog att "till minskning i kostnaden för postens transporterande, den förändring vidtages att posten befordras på järnväg till Rystads anhaltsstation, belägen å Ö.S.B. emellan Linköping och Lingham, så förbinder jag mig att därstädes avlämna post och avhämta post å de dagar och tider som Kungl. Styrelsen behagar bestämma, emot en ersättning för år räknat av 50 kronor, därest post skall utväxlas 2 gånger i veckan samt 75 kr, därest postutväxling skall äga rum 4 gånger i veckan".

Törnell lyckades få kronofogden att personligen göra följande anteckning sist i det tvåsidiga brevet: "Att vad poststationsföreståndaren N. Törnell uti denna skrift föreslagit står i överensstämmelse med ortens behov och fördel betygas". Det hjälpte nu inte och den 27 februari 1879 skickade postmästaren i Linköping bevis till poststyrelsen om att kontrakten blivit uppsagda till juni månads utgång med bl a Törnell samt E G Eriksson i Fridhem om gångpostbefordran fram och åter mellan Lingham och Rystad. De båda sistnämnda skrev den 24 mars 1879 ett gemensamt brev till poststyrelsen med erbjudandet "att från 1sta Juli innevarande år 1879, dit våra kontrakt gälla, fortfarande så som hittills bestrida sagde tjänster mot erhållande av endast 3/4 delar i lönen mot förr". Det hjälpte inte och deras brev påtecknades den 31 mars 1879 att de inte ansågs böra till vidare åtgärd föranledda.

Indragningen gjordes som planerat vid halvårsskiftet, men innan dess hade Törnell låtit höra av sig i ett fyrasidigt brev till poststyrelsen den 7 juni 1879. Han begärde däri information om hur han skulle förhålla sig till prenumeranter som förutsatt att de skulle kunna få sina tidningar genom poststationen. Han begärde ersättning för vissa kostnader som han haft i samband med poststationens tillkomst. På poststyrelsens remiss svarade postinspektör Bergman att poststationen redan den 12 maj hade fått besked om åtgärder för tidningsöverflyttningar samt att ersättningsanspråken skulle ha gjorts "inom den tid, som är bestämd för anmälan av fordringar hos Statsverket". Det hade nu gått nära nog 4½ år sedan Törnell ådrog sig de återopade kostnaderna. Dessa omfattade enligt Törnells brev bl a "ej mindre

för effekters och handlingars fortskaffande från stationen till Lingham än även för resor jag gjort och kostat i postangelägenheter, nämligen tvenne till kronofogden vid kontraktering om poststationsföreståndaretjänsten; vid stationens tillämnade öppnande hämtade inventarierna från Linköping till stationen; (Vid därefter ingånget telegram därom att stationen icke skulle anordnas i Rystad, återhämtades effekterna av numera framlidne postmästaren Bergman själv till Linköping); hämtning av inventarierna hit från Linköping andra gången, då stationen enligt beslut skulle bildas och kom i verksamhet; kassaskrinets hämtande hit från Lingham etc".

En orsak till att det på vissa håll blev så många poststationer med kort livstid finner vi i den brådska med vilken 1874-1877 års omorganisationer skedde. Det var under den perioden som kronobrevbäringen avvecklades, d v s ansvaret för befordran av tjänstepost överfördes helt på postverket. Om kronobrevbäringen och dess avveckling har jag berättat i olika sammanhang, t ex i böckerna "Kommunikation i Västbo", "Kongaposten" och "Mitt i Småland". Samtliga finns att rekvirera för den som önskar förvärva sig egna exemplar i stället för att läsa i bibliotekens.

Lantbrevbäring

Poststyrelsens framställning den 25 september 1876 till regeringen med antydning om möjlig indragning av poststationer med obetydlig rörelse ledde så småningom till en proposition om lantbrevbäring, vilken bifölls av riksdagen. En promemoria om lantbrevbäringens ordnande utfärdades den 5 december 1877 och på själva julafton samma år daterades den första instruktionen för lantbrevbärare. Den kom snart nog till användning, för de första lantbrevbärarna började vandra på Gotland, i Blekinge och i Kalmar län i januari 1878.

Vid förberedelserna för lantbrevbäring sammanträdde generaldirektör Wilhelm Roos eller hans ställföreträdare med landshövdingen, landssekreteraren och postmästaren i residensstäderna. Under 1877 ägde sådana möten rum i Västerås, Karlstad, Mariestad, Vänersborg, Visby, Kalmar, Karlskrona, Växjö, Göteborg, Malmö, Kristianstad, Jönköping och Linköping i nu nämnd ordning.

Generaldirektören förde personligen anteckningar vid de flesta av dessa överläggningar. Dessa avslöjar tankegångarna kring de indragningshotade poststationerna, i allmänhet med mycket kortfattade kommentarer, som anger länsstyrelsernas argument för att en eller annan poststation behövde bibehållas.

En sammanställning, uppgjord vid poststyrelsens trafikbyrå i slutet av 1878, visade att generalpostdirektörens sammanträden i residensstäderna hade resulterat i förslag om att 298 poststationer i tolv län skulle dras in. Flera kom i bilden senare.

Det visade sig vid försöken att genomföra omorganisationen att motstånd restes mot indragningarna. I Skåne och Västergötland blev t ex åtskilliga av de till indragning föreslagna poststationerna kvar till långt in på 1900-talet. Och i Östergötland blev det när det kom till kritan, som man säger, bara fem av 13 till indragning föreslagna poststationer, som fick stryka på foten.

1875-01-01--1879-06-30

Östra Skrukeby (Åkerbo härad)

I det vidsträckta område som omfattades av Åkerbo, Bankekinds och Hanekinds häraders fögderi öppnades med 1875 års ingång fem nya poststationer, nämligen i Björsäter, Rystad, Svinstad, Vist och Östra Skrukeby. Vid den sistnämnda poststationen antogs organisten Gustaf Brinkman till föreståndare. Han fick samma årsarvode som de övriga inom området, nämligen 150 kr.

Sedan Brinkman avlidit den 3 juni 1876 föreslog postmästare Bergman i Linköping att dennes dotter och upplärda vikarie, skollärarinnan Helena Charlotta Brinkman, skulle få bli efterträdare. Poststyrelsen skrev emellertid enligt praxis till länsstyrelsen och fick därifrån förslaget att förre löjtnanten Axel Norbeck skulle överta befattningen med förflyttning av poststationen till säteriet Förråd, en kvarts mil från poststationens dåvarande plats vid kyrkan.

Postmästaren i Linköping insåg nackdelarna av en sådan förflyttning och skrev bl a följande till poststyrelsen den 26 augusti 1876:

"I betraktande av ej mindre ökad kostnad för postföringen vid förflyttning än även de olägenheter som tillskyndas korrespondenterna, vilka nu äro vana att hämta och avlämna sin post dels med kyrkobesökande och dels med skolbarn, att i stället få taga vägen till Förråd, vilket icke ens är beläget vid allmänna landsvägen, får postkontoret värdsamt föreslå, att stationen får bibehållas vid sin nuvarande plats i skolhuset vid kyrkan; och enär ingen annan lämplig person för närvarande finnes att förestå stationen, torde skollärarinnan Helena Brinkman, som alltsedan faderns död utan anmärkning skött tjänsten, fortfarande få förestå densamma tills ny orgelnist och skollärare hinner tillsättas".

Helena Brinkman hade ännu inte uppnått myndig ålder, men poststyrelsen lade sig denna gång inte i vikariefrågan utan uppdrog åt postkontoret att anmäla ärendet igen när en ny skollärare blivit antagen. Efterträdare vid katedern blev Anders Fredrick Johansson, vilket postkontoret anmälde den 10 mars 1877 med tillstyrkan av dennes samtidigt insända ansökan.

Nu tog poststyrelsen emellertid fasta på den statistik som föranställtats av "besparingscirkuläret" i september 1875. Poststyrelsen skrev sålunda till länsstyrelsen den 13 mars 1877 och frågade, om det fanns något hinder att dra in poststationen. Frågan togs upp vid en extra stämma med Östra Skrukeby kommun i sockenstugan den 1 maj 1877. Därifrån hämtar jag följande protokollsutdrag:

"Med anledning av Kungl. Generalpoststyrelsens skrivelse om indragning av poststationen i Ö. Skrukeby ansåg stämman, att enär den större kostnad, som drabbar postverket genom postens befordran till kommunen, i alla fall komme att kvarstå, även om poststationen indrages, postverkets förlust endast skulle utgöra 6:80 kr, enär uppbörden detta år ju utgjort 93:20 kr och lämplig person åtagit sig poststationstjänsten mot en avlöning av 100 kr. Då dessutom för varje år befordran av både tidningar och brev har ökat, är hopp att snart nog stationen härstädes skall lämna överskott i s f förlust".

Inte bara kommunalstämman utan också kronofogden var emot indragningen, något som länsstyrelsen tog fasta på i sitt svar till poststyrelsen den 16 maj 1877. Inför risken att få poststationen indragen erbjöd sig den nye organisten och skolläraren A Fr. Johansson att fullgöra uppgiften som poststationsföreståndare med årsarvodet sänkt till 100 kr. Besparingen på 50 kr var nog för att poststyrelsen skulle avstå från indragning av poststationen.

Frågan kom naturligtvis på tal igen vid sammanträdet den 1 november 1877 i Linköping angående planering av lantbrevbäring. Med den omorganisationen måste kommunalstämman i sockenstugan den 26 mars 1878 acceptera indragning av poststationen. Poststationsföreståndare Johansson utsågs samtidigt till kommunombud som förmedlingslänk med lantbrevbäraren. Det dröjde dock länge tills omorganisationen kunde genomföras men med juli månads ingång 1879 drogs poststationen in och en lantbrevbärare utgick från Lingham två gånger i veckan med avlämningsställen vid Östra Hargs kyrkoherdeboställe och Östra Skrukeby skolhus. Nils Olofsson i Näset åtog sig det uppdraget med en ersättning av kr 1:20 för var tur fram och åter.

1885-10-01--

Kimstad (Memmings härad)

Många privata järnvägar växte fram efter hand som bibanor från stambanorna eller som komplement till det statliga nätet. Till bibanorna kan man räkna Finspång-Norsholms järnväg, som fick koncession i september 1882 och som öppnades för allmän trafik den 1 oktober 1885. När jag läste postgeografi på 1940-talet, fick jag lära mig stationerna vid en järnväg som för posteleverna benämndes Norrköping-Örebro. Den fanns inte som ett bolag i sinnebild, men med tillägg av delsträckan mellan Kimstad och Norrköping, som sträckte sig sydost om stambanan på samma sträcka, kunde man i postgeografin skapa den kanske något underliga benämningen Norrköping-Örebro.

Finspång-Norsholms järnväg uppgick för övrigt i Norra Östergötlands järnvägar med 1896 års ingång och med denna införlivades järnvägen Kimstad-Norrköping som långt senare öppnades för allmän trafik den 3 juni 1906 på sträckan från Kimstad till en provisorisk station i Norrköping, innan den drygt fyra år senare kunde dras fram den sista kilometerlånga biten till Norrköping Östra.

Men låt oss återvända till den ursprungliga Finspång-Norsholms järnväg. Det var inte någon omständlig procedur att inleda samarbete med postverket, när denna järnväg byggdes. När den började närma sig sin fullbordan, skrev Finspång-Norsholms Jernvägs AB till poststyrelsen den 20 juli 1885. att

"förutom stationen vid Kimsta kyrka, där Finspång-Norsholms jernväg korsar Östra Stambanan och vilken station kommer att skötas av Statsbanans personal, endast en station kommer att tillsvidare å bolagets järnväg inrättas, nämligen Skärblacka station vid Skärblacka bruk".

Efter utredning föreslog postinspektionen i sitt svar på poststyrelsens remiss, att poststationer skulle inrättas på båda orterna och förestås av järnvägens

personal samt att post skulle befordras på den nya järnvägen. Samtidigt ville postinspektionen rationalisera postföringen inom området på så sätt, att gångposten mellan Okna och Vånga poststationer inskränktes till sträckan Skärblacka - Vånga.

Detta innebar att postföraren på den dittillsvarande linjen mellan Okna och Vånga, Lars Magnus Pettersson i Kullsäter, fick sitt åtagande åt postverket reducerat. Han fick skriva under ett nytt avtal, som gav honom en krona för varje tur fram och åter mellan Skärblacka och Vånga. Till en början gick han med posten på den åtta kilometer långa sträckan två gånger i veckan, onsdagar och lördagar.

Vid anhaltstationen Ljusfors inrättades inte någon poststation förrän två decennier senare. För "trafikanternas bekvämlighet" föreslogs emellertid uppsättning av en brevlåda där, att tömmas av den postiljon som följde med tåget.

M. S. S. S.
SVERIGES STATSBANOR.
Kongl. Styrelsen
för
Statens Jernvägstrafik.
STOCKHOLM.

Kongl. Generalpoststyrelsen.
Lundagata 24-26. 1885

D. 15

*Till Kongl. Generalpoststyrelsen.
1885 den 26 Sept. Låmnas i förslag till ett förslag till
att en station, Skärblacka vid östra stambanan,
belägen mellan stationerna Okna och Norsholm samt
jämte den i stundande stationen föreningsstationen
mellan Skärblacka och Finspong-Norsholm jern-
väg, kommer att den 1de i stundande oktober
öppnas för allmän trafik,
för Kongl. Styrelsen för Statens jernvägstrafik
är av härigenom meddela.
Stockholm den 25 September 1885.*

Styrelsen för Statens järnvägstrafik anmälde till poststyrelsen, att en järnvägsstation skulle öppnas den 1 oktober 1884 i Kimstad vid östra stambanan. Poststyrelsen beslöt inrätta en poststation där i samband med trafikstarten på den anslutande järnvägen till Finspång.

Poststyrelsen accepterade postinspektörens förslag och med ingången av oktober 1885 öppnades sålunda poststationer i Kimstad och Skärblacka. På den förstnämnda platsen ansvarade följande statligt anställda järnvägsmän för posten: Georg Rydeberg (1885-1886), Axel Söderlind (1886-1893), Daniel Appeltz (1893-1894), Anders Möller (1894-1901), Johan L Lindström (1901-1903), Oscar Netzén (1903-1911), Carl Sandberg (1911-1921) och Linus Nordström (1922-1924).

Det blev mycket att göra både med post- och järnvägssysslor vid järnvägs-knutpunkten och en skilsmässa mellan post och järnväg ansågs nödvändig. Den genomfördes 1924, varvid ansvaret för postgöromålen överfördes på Lilly Nordström. Hon följdes 1941 av Dagmar Fredriksson under ett års tid, varefter Gösta Vilhelmsson ansvarade för trafiken 1942-1949. Hans efterträdare, Doris Wildén (1949-1960) fick uppleva poststationens upphöjning till en postexpedition den 1 oktober 1951 och därmed följande löneplansanställning från att ha varit anställd på avtal tidigare. Margot Gustafsson tog över 1960 och Bert Karlsson 1969, följd vid 1975 års ingång av Maj-Lis Eklund. Hennes titel ändrades till (lokal)postmästare med prefixet lokal slopat från och med 1986.

I postens nya organisation efter genomförd divisionalisering finns inte någon postmästare i Kimstad, men postmästare Lotta Santesson i Finspång har det övergripande ansvaret för service till ca 1400 hushåll som har postadress Kimstad.

Jernvägspostbefordran:

Från och med den 1 nästinstundande oktober skall postbefordran vidtaga å den nyöppnade bandelen Finspong—Norsholm och post derå befordras i s. k. postiljonskupé med två tåg om dagen i hvardera riktningen.

Poststationer.

Boarps poststation skall från och med nästinstundande oktober månads början direkt utvexla post endast med postkontoret i Ljungby.

Dörrarps poststation skall från samma tid direkt utvexla post jemväl med postkontoret i Vernamo.

Poststationerna Fryksta, Östra Emtervik, Vestra Emtervik, Rottneros, Stöpafor, Lysvik och Vestra Lysvik skola under seglationstiden å Frykstensjöarne direkt utvexla post med postkontoret i Karlstad.

Hjernarps, Knäreds, Ramqvilla och Årssets poststationer skola från och med den 1 nästinstundande oktober lyda under postinspektionen i södra järnvägspostdistriktet.

Kimstads och Skärblacka poststationer (nya), tillhörande första klassens lägre afdelning, skola lyda under postinspektionen i Centrala järnvägspostdistriktet och direkt utvexla post med postkupéexpeditionerna n:r XVIII, XLIX och XLV samt postkontoret i Finspong hvarjemte poststationen i Kimstad skall dessutom direkt utvexla post med postkontoren i Linköping, Norrköping och Katrineholm.

Det var inte så få ändringar i postutväxlingsnätet den 1 oktober 1885. För två poststationer, som fick detta datum som födelsedag, Kimstad och Skärblacka, meddelades deras postutväxling på detta sätt i poststyrelsens cirkulär till postkontoren.

1885-10-01--

Skärblacka (Memmings härad)

Tillkomsten av Finspång - Norsholms järnväg och därmed poststationerna i Kimstad och Skärblacka har berörts i föregående avsnitt. Till föreståndare för den sistnämnda förenade post- och järnvägsstationen antogs vid starten den 1 oktober 1885 Carl Gustaf Dahlman. Han hade denna uppgift till 1908. Efter honom ansvarade följande järnvägsmän för posten i Skärblacka fram till skilsmässan mellan post och järnväg 1923: Nils Palme Persson (1908-1918), Karl Hjalmerz (1918-1923) och Per Edqvist (1923).

Med post och järnväg åtskilda tjänstgjorde därefter följande poststationsföreståndare: Eva Hjalmerz (1923), Helena Lindberg (1923-1926), Ester Andersson (1926-1932), Anders Rosén (1932-1940), Aina Carlsson (1940-1942), Carl Gällerstrand (1942-1944) och Conrad Wahl från 1945. Denne fick titeln stationsmästare, när poststationen organiserades som postexpedition den 1 mars 1948. Han följdes 1953 av Gurli Jennerstam, som i sin tur lämnade över till Hilda Ringstrand 1956. Arne Lindgren tog över 1965. Han fick vara med om den generella organisationsförändring som bl a medförde att postexpeditionen började kallas postkontor med prefixet "lokal" under ett tiotal år. Självt fick han därmed titeln postmästare.

Senare finner vi från den 1 november 1986 Jan-Åke Andersson som postmästare i Skärblacka. Han började sin karriär som lantbrevbärravikarie i Kimstad 1975. Marianne Frank-Nilsson blev senare postmästare i Skärblacka. Efter genomförd divisionalisering och uppdelning av verksamheten på bl a försäljningsenheter är det postmästaren i Finspång som ansvarar för viss service i Skärblacka och Kimstad. Drygt 2300 hushåll har postadress Skärblacka.

99.

Skärblacka — Vånga.

(Gångpost.)

(Från den 3 oktober 1885.)

O. L.	—	3,15	0,5	Skärblacka poststation	O. L.	12,5	—
O. L.	5,15	—		Vånga poststation.....	O. L.	—	10,0

Tillkomsten av en poststation i Skärblacka den 1 oktober 1885 medförde ändrad postgång till Vånga i Finspångs läns härad. Lantbrevbärraren tillämpade inledningsvis denna tidtabell.

1901-01-01--1992-10-30
Namn Norrköping 5 från 1937-02-01

Kneippbaden (Norrköpings stad)

I ett brev till poststyrelsen den 28 februari 1900 begärde Adolf Berglund, Johan Bergquist och Johan Holmberg i egenskap av kommitterade för Villastaden i Borgs socken att en poststation skulle få öppnas inom Villastadens område. Ur brevet citerar jag följande:

"Som skäl för vår anhållan torde vi få framhålla dels, att inom Villastaden äro mantals- och skattskrivna 413 personer och dels, att kurgästernas antal vid sommar- och vinterkurorten Kneippbaden, som är belägen inom Villastaden, under år 1899 uppgick till över 1500 och alltfjämt är stadd i stark tillväxt.

För den händelse Kungl. Styrelsen benäget beviljar denna vår anhållan, tillåta vi oss lika vördsamt få till poststationsföreståndare föreslå Majoren och Ridaren H Ekström härstädes, som förbinder sig att förestå befatningen i fråga emot 200 kronor per år, till vilket belopp torde av Kungl. Styrelsen anslås.

På samma gång torde vi få uttrycka vår vördsamma önskan, att post måtte utväxlas 2 gånger dagligen mellan postkontoret i Norrköping och den eventuellt inrättade poststationen härstädes medelst låst och förseglad väska, vars befordran Omnibusbolaget åtager sig mot en avgift av 25 öre per tur fram och åter".

Brevet remitterades till postinspektionen i östra distriktet, som inhämtade uppgifter från postkontoret i Norrköping samt flera anbud på den ifrågasatta postföringen. Postinspektionen redovisade den 26 augusti 1900 uppgifterna till poststyrelsen, som i en återremiss infortrade nya anbud på postföringen, "då den ifrågasatta postföringen mellan en blivande poststation i Kneippbaden och Norrköpings postkontor ur principiell synpunkt ansågs böra av postverket underhållas endast vad beträffade en tur om dagen i vardera riktningen".

Även en annan detalj pekade poststyrelsen på, vilken föranledde ytterligare skriftväxling, innan postinspektionen kunde slutredovisa ärendet till poststyrelsen den 30 oktober 1900. Poststyrelsen beslutade därefter att en poststation med namnet Kneippbaden skulle öppnas med 1901 års ingång med majoren H Ekström som föreståndare. Med tapetseraren Johan August Holmberg tecknades ett kontrakt om att fullgöra postföring mellan Norrköping och Kneippbaden två gånger om dagen fram och åter "mot ersättning av 31 öre för den ena turen fram och åter, varemot för den andra turen icke skulle utgå ersättning från Postverket".

Norrköping — Kneippbaden.							
(Gångpost.)							
(Från den 1 januari 1901.)							
Alla dagar.	—	9,0	} 0,2	Norrköpings postkontor	{ Alla dagar.	5,50	—
Alla dagar.	—	4,50				{ Alla dagar.	11,50
Alla dagar.	9,50	—		} Kneippbadens poststation	{ Alla dagar.	—	5,50
Alla dagar.	4,50	—				{ Alla dagar.	—

Denna tidtabell tillämpades för postföringen vid inrättandet av poststationen i Kneippbaden.

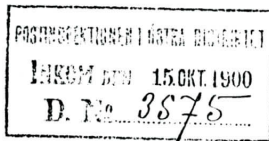
Major Ekström fungerade formellt som poststationsföreståndare under två år. Måhända var det ett biträde som fullgjorde göromålen på hans ansvar. Från 1902 års ingång anställdes fröken Agnes Fredrika Westman som föreståndare. Årsarvodet höjdes den 1 oktober 1906 från 200 till 600 kr och den 1 oktober 1914 till 900 kr.

Poststationen utvecklades positivt och kunde organiseras som en postexpedition från den 1 oktober 1929. Med titeln stationsmästare var Elna Sofia Lundberg en av dess chefer.

Med februari månads ingång 1937 ströks namnet Kneippbaden ur postanstaltsförteckningen och postexpeditionen fick namnet Norrköping 5. Termen postkontor fick den som en följd av 1970-talets generella omorganiseringar och den följande rationaliseringsivern ledde till postkontorets indragning med oktober månads utgång 1992.

Överläkaren.

Kneippbaden, Norrköping den 14 Oktober 1900.

Tu

Postinspektörerna i Östra Distriktet.

Jag blev då härmed för meddelat, att vi med H. J. A. Holmberg träffat afton om spattning en tu tu om dagen från Norrköpings postkontor till Kneippbadet och att således den omhändertagare om engagemanget af samma person för både turerna är uppfylld.

Postens mest

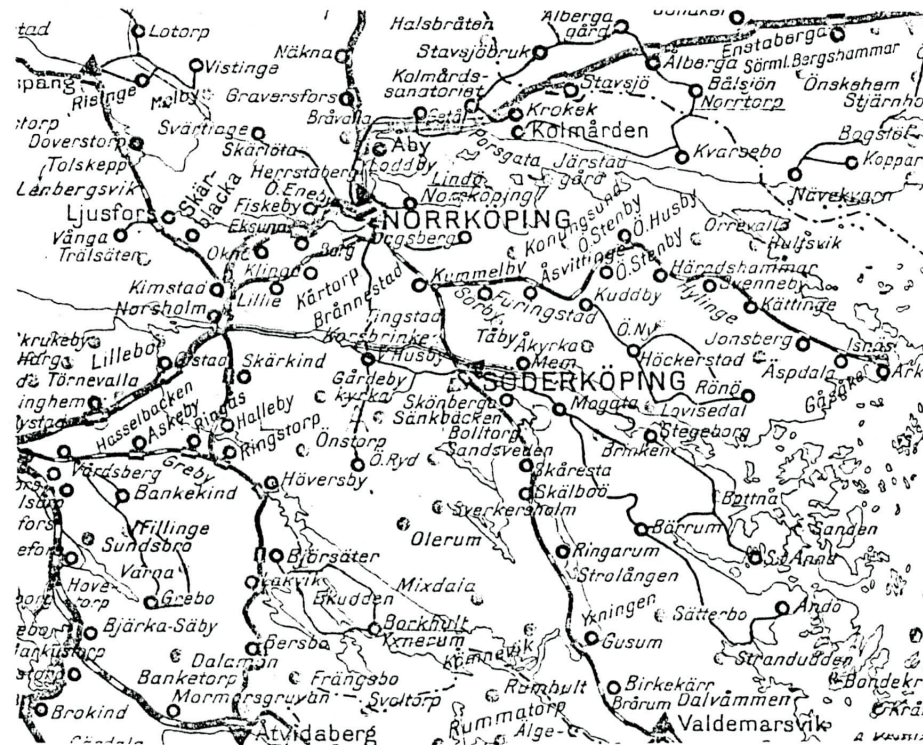
Johan O. A. Bergqvist

Brevet är ett exempel på mera ovanliga skrivelser i postarkiven.

1905-12-01--1961-09-30

Ljusfors (Memmings härad)

I Ljusfors järnvägsstation öppnades den 1 december 1905 en poststation med Oskar Emil Karlsson som ansvarig för postsysslan. Han efterträddes den 13 maj 1911 av stationsinspektorn Johan Henning Hellström, som blev kvar till sin pensionering, följd den 1 juli 1944 av Johan Edvin Johansson. Denne hade då varit föreståndare för poststationen i Sonstorp sedan december 1937. Han slutade med 1947 års utgång och därefter ansvarade följande järnvägsmän för posten i Ljusfors: Gösta Thure Andersson (1948-1955), Ingvar Vilhelm Andersson (1955-1959) och Nils Henry Andersson (1959-1961). Poststationen drogs in med oktober månads ingång 1961. Persontrafiken på järnvägens 23 km långa delsträcka mellan Finspång och Kimstad lades ned med 1969 års utgång.

Detta är ett urklipp ur 1939 års utgåva av kommunikationskartan.

1869-01-01--1966-07-30

Vånga (Finspånga läns härad)

Vånga socken hörde i den gamla judiciella indelningen till Finspånga läns härad, men på grund av att den gränsar till Kullerstads socken och har nära anslutning kommunikationsmässigt till Ljusfors och Skärblacka, har jag funnit det lämpligt att beröra poststationen i Vånga i denna skrift. Jag gör samtidigt avsteg från principen att i skriften redovisa postanstalterna i kronologisk ordning. Poststationen i Vånga är den allra äldsta av dem som är föremål för min forskning till detta häfte och borde därför ha kommit närmast efter förordet. Det är den geografiska belägenheten som talar för att jag i stället kan redovisa poststationen i anslutning till en station utmed järnvägen mellan Kimstad och Finspång. En postföring inrättades till Vånga från Ljusfors, när en poststation hade öppnats i Ljusfors' järnvägsstation.

Poststationen i Vånga kunde ha blivit sju år äldre, om en av de tidigaste ansökningarna efter 1860 års regeringsbemyndigande till poststyrelsen hade bifallits. På sid 3 berättar jag i början av avsnittet om Norsholm om detta bemyndigande. Det föranledde länsstyrelserna att kommunicera via kronofogdarna med de olika socknarna för att få fram uppgifter om var poststationer kunde behövas.

Sådan kommunikation kan sägas ha startat i Östergötland genom länsstyrelsens "allmänna kungörelser" av den 7 november 1860. Dessa behandlades i Vånga församling den 3 mars 1861, varvid man uttryckte önskemål om en poststation och gav förord åt handlanden Olof Kullman som föreståndare. Denne sände följaktligt en ansökan den 25 april 1861 till länsstyrelsen för att bifogas den samtidigt formulerade framställningen av vice pastor Dahlberger. Framställningen började med följande text:

"Till följe av tillkännagivandet i Allmänna Kungörelser av den 7 November 1860 att anmälan borde göras hos Konungens Befallningshavande från den eller de församlingar inom länet, som, med anledning av Kungl. Majt:s Nädiga brev av den 9 Mars 1860 önskade erhålla postexpeditionskontor uttalade Wånga församling vid Sockenstämma den 3 Mars detta år sin önskan vara, att även inom detta samhälle erhålla en dylik station, så mycket mer av behovet påkallad, som församlingen är belägen på stort avstånd från städerna Norrköping och Linköping, och således postbefordringen för den enskilde förenad med stora omkostnader och besvär, vilka svårigheter genom en stations öppnande betydligt förminskades utan att därigenom för Kungl. Postverket förorsaka någon större omkostnad, om Snällposten mellan Linköping och Norrköping finge taga vägen fram och åter mellan nämnda ställen på norra sidan om sjön Roxen med station i Balderums by inom Wånga församling, där dessutom tvenne större vägar sammanstöta, nämligen från Linköping och Norrköping samt styckebruket Finspong".

Länsstyrelsen i Linköping sände framställningen till poststyrelsen och uttalade sig för bifall, något som framgår av den förminskade kopian av brevet på nästa sida. Det gulnade papperet gör det svårt att åstadkomma en god kopia, men om än med viss svårighet torde denna kunna läsas och visa på länsstyrelsens vitsordande av behovet av en poststation i Balderum.

Inky. den 13 Maj 1861

Den
 Vice Konung: (Post Styrelsen)
 Konungens Befallningshavande för härmed af-
 ocdera mina en af vice Pastorn Dahlberger, Wånga försam-
 lings vägnar hit ingifven skrift, innesfattande begäran
 om inrättande af en Post Station vid Balderum inom
 nämnda gästiken.
 För egen del har Konungens Befallningshavande
 icke ansett en vittorid ^{det stans} behöfvligt af en postanstalt
 inom ifrågasatt område. För att en sådan gästiken kunna
 komma till stånd erfordras emellanåt inrättande af en
 ny postväg, eller öfverförändring i den nu begagnade oval-
 ten Norrköping och Linköping. Den förändring i stånd
 som härutaf uppkommit blifvit dock obetydlig, derant för-
 stöken emellan nämnda städer en eller två gånger i veckan
 kunde tagas vägen norr om sjön Roxen öfver Odjåbäck,
 Balderums, Bonnorps och Wångs gästgifvarogårdar, då
 gästikens i väglängd skulle utgöra endast omkring
 1 1/2 mil. -
 Slutligen för Konungens Befallningshavande jem-
 väl afklarad en af Handlanden O. Kullman ingif-
 ven upföktan att, derant en postanstalt vid Balderum
 kommer till stånd, erhålla uppdrag att sammanföra
 gästiken; Och har Konungens Befallningshavande icke
 något att anmärka emot Kullmans behörighet för sådant
 uppdrag. Linköpings Stort i Lands Landst. den 11 Maj
 1861.

Geotafloglas
 A. Nyman

Det blev nu inte bifall på framställningen trots att länsstyrelsen vitsordat behovet. Men ett nytt försök lyckades och man fick en poststation i Vånga från 1869 års ingång, 15 månader innan det betydligt viktigare samhället Finspång begåvades med ett postkontor. Mamsell Margareta Carolina Fagerström blev föreståndare i Vånga, följd 1871 av organisten Nils Johan Nyberg. Denne fick uppleva den stora utvecklingen i anslutning till kronobrevbäringsreformen (i Östergötland 1875) och till lantbrevbärings införande.

Det var i det sistnämnda sammanhanget som Nyberg fick bekymmer med förslaget att hans poststation skulle dras in. I Linköping diskuterades vid ett sammanträde med postens och länsstyrelsens representanter den 1 november 1877 lämpliga åtgärder för att minska de stora kostnader som hade tillkommit genom kronobrevbäringsreformen, eller konkret vilka poststationer som kunde föreslås till indragning, när lantbrevbärning inrättades. Visserligen var inte poststationen i Vånga med bland de 16 poststationer som ifrågasattes då, men det var fria händer för kronofogdar och länsmän att komma med reviderade förslag. Exemplar av "Instruktion för lantbrevbärare" sändes till alla församlingar i början av 1878 i anslutning till en skrivelse i vilken kommunalstämmorna anmodades utse "sockenombud" för postens emottagande och utlämnande. Därför utlystes en extra kommunalstämma med Vånga församling i sockenstugan den 17 mars 1878. I protokollets andra paragraf finner man formuleringen till ett av stämman godkänt brev att sändas till poststyrelsen, ur vilket jag citerar följande avsnitt:

"Att borttaga postanstalten härstädes och ersätta densamma medelst så kallat sockenombud anser kommunalstämman, tillfölje av den mängd värdeförsändelser och tidningar som gå genom postanstalten, icke kunna ske utan den svåraste rubbning till men för samtliga korresponderande inom orten.

Under förutsättning att postanstalten härstädes, såsom högst nödigt är, kommer att kvarstå, anser kommunalstämman att ett sådant sockenombud som det i 'Instruktionen' omnämnda, är, vad Vånga beträffar, alldeles överflödigt, emedan Vånga postanstalt är belägen vid Kyrkan, mycket centralt.

Fördens skull ville kommunalstämman hos Kungl. Generalpoststyrelsen härmed ödmjukast anhålla, så väl att Postanstalten härstädes måtte få bibehållas, som att posten å ifrågavarande linje måtte såsom hittills föras medelst körpost".

Visst fick poststationen bibehållas när poststyrelsen till slut avgjorde ärendet, men det blev avslag på önskemålet att posten fortsättningsvis skulle få befordras med kärpost. Poststyrelsen hade på ett tidigt stadium ansett att gångpost skulle anlitas och anmodat postinspektionen att säga upp kontraktet med kärpostföraren Nils Persson i Balderum. Redan den 20 februari 1878 sände postinspektionen ett bevis till poststyrelsen om att Nils Persson erkänt sig uppsagd med maj månads utgång. Genom pålysning i Vånga och Kullerstads kyrkor ledigförklarades gångpostlinjen Okna-Vånga, som framgår av kopian på nästa sida.

Inom den föreskrivna tiden kom det flera anbud. De som bjöd lägst, var torparen Anders Svensson i Anderstorp på Smedby ägor och arbetaren Lars Magnus Pettersson i Kullsäter. Den sistnämnde antogs med en ersättning av 75 öre per mil. Poststationen var tills vidare räddad från indragning. Postföringen kom att ändras åtskilliga gånger under de följande åren.

Mungörelse

Den, som är vittig, är medelst gämda bud först skaffa förklarade två gånger i veckan från och åter emellan Wånga och Okna poststationer, från måtta juni månads början, efter att anmälts sig härvidlides sinatt inom snart månads utgång detta är, dervidbo utförför den laga, som äskar, samt föreses på det fristbevis som inlyg om fjälitlighet Rimböjnings Kungl. Postkontor den 20 februari 1878.

H. J. Bergman

Oppräntande kungörelse är uppläst på församlingens allmänna kyrka i Vånga den 27 Feb. och den 5 Mars 1878. Betygar J. W. Bergman Pastor

Föreståndare kungörelse torde blivit uppläst kungl. fondager uti Wånga kyrka, derom bevis torde få bli förväntas, återkommt här nedan Rimböjning som ofran.

H. J. Bergman

Nyberg var kvar som poststationsföreståndare i mer än ett kvarts sekel. Med 1897 års ingång övertogs befattningen av handlanden Karl Gustaf Ohlsson med oförändrat årsarvode, 200 kronor. Han följdes redan den 1 september 1898 av folkskolläraren Conrad Fredrik Almroth enligt poststyrelsens beslut den 2 augusti, vilket inbegrep höjning av arvodet till 300 kronor. Under två decennier fungerade Almroth som poststationsföreståndare.

Den då 58 år gamle f d inspektorn Anders Johan Blomqvist tog över befattningen som poststationsförståndare i Vånga den 1 oktober 1920, efterträdd den 1 juni 1924 av fröken Edit Gunhild Ingeborg Blomqvist. Hon blev länge i tjänst och fick uppleva att poststationen höjdes till postexpedition den 1 oktober 1957. Hon "följde med" statusförbättringen och fick från samma tid titeln stationsmästare och därmed åtföljande löneplansanställning. I anslutning till hennes pensionering drogs postexpeditionen in med juli månads utgång 1966. Som stöd åt den ersättande lantbrevbäraren inrättades i stället för postexpeditionen ett postombud, som utväxlade försändelser och medel med postexpeditionen i Skärblacka. Postombudet drogs utan men för kunderna in från den 24 juni 1973.

I Västergötland öppnades med 1875 års ingång en poststation med namnet Wånga. Detta ändrades efter tio månader till Vångaby för att undvika förväxling med den äldre östgötska poststationen. I en utgåva av tidskriften FILATELISTEN 1994 publicerades en artikel av Åke Stangenberg, vilken jag tror kan ha intresse för de läsare som är frimärkssamlare.

WÅNGA

— här eller där?

□□□ Den 1 januari 1869 togs poststämpelein WÅNGA i bruk i den lilla östgotabyn. Sex år senare fick WÅNGA på västgöta-slätten också poststämpel — det var alltså upplagt för förväxlingar och efter elva månader ändrades Wånga i Västergötland till WÅNGABY. Nu 125 år senare funderar samlarna på vilken stämpel som är slagen. Är WÅNGA WÅNGA?

Senast stämpelein varit aktuell var vid Aros auktion i januari. Där såldes en WÅNGA-stämpel på 12 öre Ringtyp, slagen 18.4.75, för 4.600 kr. Men tveksamhet uppstod omedelbart och auktionären Rune Gustafsson tog tillbaka märket.

Märket längst till vänster är, enligt Stangenberg, WÅNGA i Västergötland medan de båda andra är östgotastampelar. Det är skillnad på värdet. 12-oringen stämpelad i Östergötland står i några tiotus och värdet för västgotastämpelein får räknas i tusenlappar. Den sistnämnda är alltså oerhört svår.

— Det finns olika uppgifter, säger han. Det finns dom som påstår, att det är östgotastämpelein och inte västgotastämpelein och därför har affären fått gå tillbaka.

En som dock är säker är Åke Stangenberg i Halmstad. Han skriver:

I tidigare upplagor av Facits stämpelkatalog fanns ett avsnitt med klicheer. Där visades skillnaderna på olika stämpel från samtida postanstalter med likalydande namn. Betr. Wånga fanns inte någon avbildning av västgotastämpelein.

Jag har i min samling en Wånga-stämpel, som skiljer sig från de övriga Wångastampelar jag har, och som jag anser vara västgotastämpelein. Den har samma särmärken som den i Aroskatalogen. Diametern är lika. Namnet Wånga är något bredare och upptar nästan en 180-gradig cirkelsektor i R-stämpelein. I östergötlandsstämpelein bildar namnet en något mer spetsigare cirkelsektor.

Vidare ligger prickén över Å i cirkellinjen i R-stämpelein, medan den i E-stämpelein ligger en aning innanför. R-stämpelein har ett avbrott i cirkellinjen mellan Å och N. I E-stämpelein finns ett avbrott i cirkellinjen strax till höger om N:et.

R-stämpelein var i bruk 1/1 - 31/10 1875 och namnändrades 1/11 till Vångaby. Min R-stämpel är visserligen från april 1876, men att den gamla stämpelein användes en tid efter namnbytet är känt från andra stationer, som ändrat sitt namn.

Åke Stangenberg □

Även efter att den västgötska poststationen Vånga hade fått suffixet by blev det felsorterningar. Så sent som den 20 juni 1913 anmälde poststationsförståndare Conrad Almroth i östgötska Vånga till poststyrelsen "att dagligen ankomma flere postförsändelser till Vånga poststation utan att vara för denna avsedda". Det var fråga om felsänd post, avsedd för adressater i Vångaby eller det skånska Villands Vånga.

Mindre noggranna avsändare, ofta sådana som bodde i närheten av adressorten, skrev bara Vånga, när breven avsågs att bli sända till Villands Vånga eller Vångaby. Den sistnämnda poststationen hade ju ändå fått sitt namn ändrat så tidigt som den 1 november 1875, som framgår av sid 28.

Poststationsförståndare Almroth föreslog, att hans poststation skulle få namnet Balderum efter dess belägenhet. Vid en kommunalstämma med Vånga församling den 24 augusti 1913 accepterades dock inte förslaget. Man ansåg att brev till Vånga kom fram ordentligt och skrev bl a följande i protokollet:

"Då försändelser till Vångaby och Villands Vånga mycket ofta bliva expedierade till härvarande poststation, synes däremot skäl förefinnas att ändra namnen å förenämnda stationer, så att de icke med den härvarande förväxlas".

Men det motbudet föll inte i god jord hos berörda poststationers överordnade postmästare i Skara och Kristianstad, som fick uttala sig under remissbehandling av Almroths brev. Postdirektörerna höll med dem. I Göteborg menade postdirektören sålunda, att Vångaby "poststations gamla och allmänt vedertagna benämning genom sin slutstavelse fullt tillfredsställande skiljer sig från de båda poststationerna Vånga och Villands Vånga".

Postdirektören i Malmö ansåg, att det borde räcka med ett påpekande i ortspresen om att ordet Villands inte skulle förkortas i adresserna, och postdirektören i Linköping föreslog en bestämmelse i postreglementet om "att då försändelse avlämnas till postbehandling och postadressortens namn förkortats, mottagande tjänsteman skall tillse, att namnet fullt utskrivs".

Någon ändring av de tre poststationernas namn gjordes inte. När postnummer infördes 1968, var poststationerna med namnen Vånga och Vångaby ersatta med lantbrevbäring och poststationen i Villands Vånga rationaliserades bort på samma sätt drygt fyra månader senare.

1906-06-03--1952-12-31

Klinga (Norrköpings stad)

Det sydväst om södra stambanan löpande smalspåret mellan Kimstad och Norrköping öppnades för allmän trafik på huvudsträckan från Kimstad fram till en provisorisk station i Norrköping den 2 juni 1906. Samtidigt inrättades en poststation i den däremellan liggande hållplatsen med namnet Klinga. Platsföreståndaren Carl Flodin fick ansvar också för postsysslan fram till 1929. Han fick inledningsvis 180 kr i årsarvode för själva postsysslan. Detta höjdes i etapper och blev från 1915 års ingång 300 kr.

Efter Carl Flodin svarade följande personer för postservice i Klinga till poststationens indragning med 1952 års utgång, d v s tio år före persontrafikens nedläggning på järnvägen: Edla Flodin (1921-1929), Elna Wiklund (1929-1931), Adolf Åkersjö (1932-1945), Ingegerd Kjellström (1945-1949), Linnea Blomkvist (1949-1951) och Annie Karlsson (1951-1952). Låg omsättning kunde inte försvara poststationens bibehållande.

KUNGL. GENERALPOSTSTYRELSENS

1906. CIRKULÄR. N^R XVIII.

24.

Kungörelse,

angående öppnandet af en poststation.

Den 3 innevarande juni, då järnvägslinjen Kimstad—Norrköping kommer att upplåtas för allmän trafik, öppnas poststation vid den å sagda järnvägslinje belägna hållplatsen *Klinga* inom Östergötlands län. Stockholm, af Kungl. Generalpoststyrelsen, den 2 juni 1906.

E. VON KRUSENSTJERNA.

e. f.

G. Kihlmark.

På detta sätt kungjordes för postanstalterna tillkomsten av poststationen i Klinga.

1906-12-01--1952-12-31

Lillie (Memmings härad)

Det var inte alltid givet, att en poststation skulle öppnas i en järnvägsstation, när denna upplåts för allmän trafik. Sålunda blev Carl Ericsson föreståndare för trafikstationen i Lilljestad 1906 utan att någon poststation öppnades. Detta förvånade honom och han skrev den 11 juni 1906 till postinspektionen med en "vördsam fråga, om ej meningen är, att vid den nu öppnade, vid Kimstad - Norrköpings järnväg belägna stationen Lilljestad, anrätta poststation". Han var väl medveten om att kollegan i närliggande Klinga station hade fått ansvara för postärenden från den dag trafiken började på banan.

I ett brev till poststyrelsen den 21 juli 1906 anhöll fröken Emelie Piper i Löfstad också om att en poststation skulle öppnas i Lilljestad. Hon skrev bl a: "Såväl Löfstads egendom med underlydande som ock närgränsande hemman hava nu sin post å Okna, dit de fjärmast belägna hava en väglängd av omkring 8 kilometer, vilket torde få anses särdeles obekvämt, synnerligast numera då godstrafiken är överflyttad till Lilljestad station".

På baksidan av sitt brev fick fröken Piper från styrelsen för Norra Östergötlands Järnvägsaktiebolag tillstyrkan av bifall och i ansökan instämde ett dussintal berörda arrendatorer och hemmansägare m fl. Under den följande remissbehandlingen infordrade postmästaren i Norrköping statistiska uppgifter från poststationsföreståndaren i Okna. Vid eventuellt bifall skulle ju denne, A H Lundgren, kunna mista något av sitt betjäningsområde. Han svarade den 16 augusti 1906, att under statistikveckan 9 - 15 augusti, hade till Löfstad kommit 97 försändelser och därifrån avgått 55. Han lämnade också uppgift på 21 olika tidningar med ett sammanlagt antal av 37 prenumeranter, tidningar, som vid bifall skulle utdelas från Lilljestad.

Postmästaren i Norrköping rådgjorde också med kronofogden i Björkekindens m fl häraders kronofogdekontor, som uppgav att "de som komma att hava sin post på den ifrågasatta stationen torde huvudsakligen komma att utgöras utav undertecknarna av den vid handlingarna fogade, till Kungl. Generalpoststyrelsen ställda petitionen. Kronofogden fortsatte:

Löfstads gods är emellertid ganska betydande, Kimstads sockens kommunalstämmo- och kommunalnämndsordförande är därstädes bosatt, och då traktens befolkning numera givetvis kommer att hava sina frakter m m på den närmast belägna järnvägsstationen, kommer det för dem bliva obekvämare än tillförne att hava sin post på Okna eller någon annan angränsande station, dit bud eljest förekom".

.Med handlingarnas återställande till postinspektionen den 29 augusti tillstyrkte tf postmästare Uno Tilly inrättande av den begärda poststationen. Några dagar senare fick poststyrelsen från järnvägsstyrelsen det brev som reproduceras på nästa uppslag. Som framgår därav var det ingalunda hur enkelt som helst att ändra namnet på en järnvägsstation, inte ens vid en liten smalspårig privatbana. Det ursprungliga namnet blev nu Lillie och vi känner poststationen under detta namn. Sedan trafikchefen vid järnvägsbolaget förklarar sig gå med på förening, som framgår av brevet nedtill på sid 33, öppnades den nya poststationen den 1 december 1906.

Trafikafdelningen.

9923/2177
1906 den 14 Sept anm. i *Wj* om exp. skrifvelse
till K. Järnvägsstyrelsen.
v. K. H. Till
Kung. Generalpoststyrelsen.
Bil. N: 17658
2707

24 minuter

Kas Kung. Majt har fröken Emilie Piper i underdänighet anhållit, att det för en vid Sana Östergötlands järnvägsaktiebolags järnväg mellan Minstads och Norr-
köping belägen station fasttällda namn =
mt. Lilliestad måtte få utbytas mot
benämningen Lillie; och har benämnda järn-
vägsaktiebolag genom påteckning å ansök-
ningshandlingar förklarats sig icke hafva
något mot den föreslagna namnföränd-
ringen att erinra.

Genom sådlig remiss den 10 augusti
1906 har Kung. Majt anbrutit Järnvägs-
styrelsen att, efter samråd med Eder och
Kung. Telegrafstyrelsen, öfva beörda an-
sökningsaffärens underdänigt utlåtande;
och får med anledning häraf Kung. Sty-
relsen, som för sin del icke har något
mot den ifrågasatta namnförändringen

att invända, härigenom äran anhålla
om Benämnet meddelande, härvidt från
eder sida något kan vara ~~att~~ mot den-
samma erinra. Stockholm den 4 Septem-
ber 1906.
Und. Generaldirektörens tjänst.

Spelman Miklaud Gusta Wollin
Lorehande

Örebro-Finspong-Norrköpings Järnvägar.

TRAFIKCHEFEN

Inkom till Postinspektionen i
ÖSTRA POSTDISTRIKTET
den 26 OKT 1906
D.-Nr: 1272

Finspong den 23/10 Dec. 1906

F. W.
Postinspektoren i Östra Post-
distriktet
Stockholm

I anledning af Eder ärade skrif-
velse af den 11te dno får jag med-
dela att min styrelse är villig
att förbinda stationsförståndaren
å stationen Lilljestad (em Lillie)
att handhafva post- och post-
sparbanksförsmål med erin-
ring enligt gällande föreskrifter.
Eric S. Lindgren

Carl Eric Ericsson fick till en början 180 kr i årsarvode. Det höjdes efter ett par år till 240 kr, vilket också kom efterträdaren Karl Theodor Ericsson till godo. Bland de följande stationsföreståndarna fanns Carl Flodin som också haft motsvarande befattning i Klinga. Poststationen överlevde den nödvändiga besparingskampanjen under depressionen vid 1930-talets början, varom berättas i nedanstående tidningsurklipp, men den drogs in när ökad motorisering kunde bidra till mera effektiv lantbrevbäring. Indragningen samordnades med omorganisationen i Klinga vid 1952 års utgång.

Massindragning av poststationer ej påtänkt.

STOCKHOLM, söndag. (Press.) Inom generalpoststyrelsen överväger man f. n. en rationaliseringsfråga, som vållat en hel del oro både bland allmänheten och hos de postfunktionärer, som kommer att beröras av de ifrågasatta indragningarna. Det gäller de "småsmå" poststationernas vara eller icke vara. Man har inforat yttranden från postdirektörerna, huruvida någon eller några av de poststationer, som ha en årlig uppbörd av högst 500 kr., anses böra bibehållas, indragas eller utbytas mot stationära lantbrevbärningar. Över hundratalet postanstalter i landet komma under det fatala 500-kronorsstrecket, men därmed är ingalunda sagt, att alla eller ens huvudparten av dem skola försvinna.

Pressreportage har hört sig för i generalpoststyrelsen om frågans läge. På vederbörligt håll inom styrelsen synes man närmast vara böjd att betrakta det som en liten indiskretion av trafik-tjänstemännens fackorgan att ge offentlighet åt denna utredning, synnerligast som densamma är så långt

ifrån slutförd, att man blott fått in ett par tre yttranden. Först om några månader väntas utredningsresultatet vara klart. Postdirektionerna torde emellertid inte vara så värst pigga på indragning av de postanstalter det här gäller, och då även vederbörande korrespondenter gärna vilja behålla dem, är det all anledning förmoda, att styrelsen kommer att gå mycket varsam fram vid den ifrågavarande rationaliseringen. Sannolikt blir det blott några få av de "småsmå", d. v. s. de allra obetydligaste i ekonomiskt avseende, som försvinna. Dessutom innebär det långt ifrån alltid en försämring av postförhållandena, om en liten poststation indragas, framhåller man. Om man nödgas tillgripa en sådan åtgärd, ordnar man givetvis med kompensation i en eller annan form, t. ex. stationär lantbrevbäring, lösväskbefordran o. s. v.

De poststationer i Östra distriktet, som ha högst 500 kr. i årlig uppbörd, äro följande: Halleby, Sproge, Basthult, Ekeryd, Lillie, Bosebo, Högsten, Ödhult, Spängenäs, Tista gård, Flaten, Fröskelås, Stortorp, Väderum, Ventzelholm, Vackerslätt, Skurugata, Blägdå, Hädinge, Almnäs, Harsjön, Bankertorp och Slättfall.

Östra Eneby (Norrköpings stad)

Redan i postdirektionens framställning den 24 augusti 1925 om en poststation i Östra Eneby anmäldes följande: "Då Östra Eneby numera utgör en församling inom Norrköpings stad, torde den ifrågasatta poststationen lämpligen böra benämnas Norrköping 4" (diarienummer 1 b 1564/1925).

Till detta tog poststyrelsen inte någon hänsyn och i förfrågan till Ortnamnskommittén, Järnvägsstyrelsen och Telegrafstyrelsen den 5 december 1925 berördes inte något annat namn än Östra Eneby. Sedan dessa instanser inte haft något att invända, beslöt poststyrelsen att poststationen skulle få detta namn, när den öppnades med 1926 års ingång. Det skulle gå 4½ år med flera försök till namnändring innan dessa lyckades.

Postmästare C J A Kindberg i Norrköping hade redan i december 1925 skrivit till poststyrelsen att benämningen Östra Eneby "enligt mitt förmenande är både olämplig och missvisande". Ett år senare, den 21 november 1926, tog postdirektören åter till orda i namnfrågan. Han fann sig "av förekommen anledning böra upptaga frågan om namnändring av poststationerna i Kneippbaden och Östra Eneby".

I ett samtidigt yttrande av postmästaren i Norrköping framgick att det var ett allmänt önskemål att poststationernas namn ändrades. Men poststyrelsen försåg ärendet den 14 juni 1927 med anteckningen att det inte skulle föranleda någon åtgärd.

Det gick ända till den 1 juni 1930 innan det lokala önskemålet tillgodosågs. Poststationens namn ändrades då till Norrköping 4. Ännu ett kortlivat postnamn kunde läggas till de östgötska filatelisternas samlingar.

Som vanligt vid postfilialer i de stora städerna blev utvecklingen positiv vid poststationen Norrköping 4. Den höjdes till postexpedition den 1 oktober 1951. Ebba Astrid Sonja Maria Klang och Sonja Larsson var ett par av dess föreståndare med titeln stationsmästare. Efter genomförd divisionalisering är det postmästaren vid postkontoret Norrköping 3 (Norr Tull) som har det övergripande ansvaret för viss del av servicen vid postkontoret Norrköping 4 i Eneby Centrum.

Postgången på vår landsbygd är efterbliven.

Södermanlands Tidnings- och Tryckeri AB 8/6 1932

RATIONALISERINGSKRAV
FRAMFÖRDA.

Reserverad hållning på högre ort
inför utredningsförslag.

STOCKHOLM 8 juni. (Press). Inom Trafiktjänstemännens riksförbund har man ånyo bragt på tal frågan om landsbygdens postförhållanden och förordar en utredning om bästa och billigaste sättet att rationalisera landsbygdens postväsen. Detta skulle åtminstone ha det goda med sig, att man när bättre tider inträda har ett program att följa. Inom denna tjänstemannakår har man under senare år vid upprepade tillfällen tagit till orda för att postverket borde med alla medel söka modernisera och förbättra landsbygdens postanordningar. De moderna kommunikationsmedlen ha revolutionerat trafikförhållandena och postföringen har blivit efter i utvecklingen anses det.

Kommunikationsministern, statsrådet Jeppsson, förklarar med anledning härav på förfrågan av Pressreportage, att han ej för närvarande är beredd uttala sig i spörsmålet, men påpekar, att man under den nuvarande ekonomiska krisen givetvis icke kan forcera lösningen av frågan. Postverkets chef, generaldirektör Örne, säger sig icke heller beredd att yttra sig i saken — han önskar återkomma vid den tidpunkt då staförslaget för postverket framlägges. Byråchefen Carstensen i generalpoststyrelsens byrå för trafikärenden m. m. erinrar om, att detta är en sak som praktiskt taget är under ständigt övervägande inom generalpoststyrelsen. En kommitté för utredande av hela denna fråga skulle väl knappast motsvara kostnaderna, säger han.